

ISSN 1300-3372

Türk Kültürü

Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi

2011/1

Y
N
F
F
N
Y
N
Y
N

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Türk Kültürü

TÜRK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 1300-3372

Yayın Tarihi: Kasım 1962

Yıl 49, Yeni Seri Cilt IV, Sayı 1

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Adına Sahibi

Prof. Dr. Dursun YILDIRIM

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Editör / Editor

Prof. Dr. Dursun YILDIRIM

İngilizce Editörü / Editor of the English Text

Yard.Doç. Dr. Nuray ALAGÖZLÜ

Yayın Kurulu Üyeleri / Members of Editorial Board

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN • Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ • Doç. Dr. Bülent GÜL •
Doç. Dr. Hayati BEŞİRLİ • Doç. Dr. İbrahim DİLEK • Doç. Dr. Yunus KOÇ • Dr. Fatih SAKALLI

Yayın Hakem Kurulu / Board Of Referees

•Prof. Dr. İsmail AKA • Prof. Dr. Şükrü Haluk AKALIN • Prof. Dr. Metin AKAR • Prof. Dr. Yavuz AKPINAR • Prof. Dr.
Şerif AKTAŞ • Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH • Prof. Dr. Oktay ASLANAPA • Prof. Dr. Şerif BAŞTAV • Prof. Dr.
Tuncer BAYKARA • Prof. Dr. Süleyman H. BOLAY • Prof. Dr. Nalan BUYÜKKANTARCIOĞLU • Prof. Dr. Müjgan
CUNBUR • Prof. Dr. M. Abdülhaluk ÇAY • Prof. Dr. İsmet ÇETİN • Prof. Dr. Nadir DEVLET • Doç. Dr. İbrahim DİLEK
• Prof. Dr. Nejat DİYARBEKİRLİ • Prof. Dr. Abide DOĞAN • Prof. Dr. Abdülkadir DONUK • Hasan DUMAN • Prof.
Dr. İnci ENGİNÜN • Prof. Dr. Kemal ERASLAN • Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN • Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN •
Prof. Dr. Reşat GENÇ • Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN • Doç. Dr. Bülent GÜL • Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY • Prof. Dr.
Umay GÜNAY • Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL • Prof. Dr. Yusuf HALAÇOĞLU • Prof. Dr. Osman HORATA • Prof.
Dr. Halil İNALCIK • Prof. Dr. Mustafa İSEN • Prof. Dr. Mustafa KAFALI • Prof. Dr. Zeynep KERMAN • Prof. Dr.
Bayram KODAMAN • Prof. Dr. Kazım Yaşar KOPRAMAN • Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ • Prof. Dr. Ercüment
KURAN • Prof. Dr. Cemal KURNAZ • Doç. Dr. Fatma S. KUTLAR • Prof. Dr. Erdoğan MERÇİL • Prof. Dr. Özcan MERT
• Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ • Prof. Dr. Ahmet Yaşar OCAK • Prof. Dr. Orhan OKAY • Prof. Dr. Necati ÖNER •
Prof. Dr. Mehmet ÖZ • Prof. Dr. İsa ÖZKAN • Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU • Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA • Prof.
Dr. Fikret TÜRKMEN • Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ • Prof. Dr. Dursun YILDIRIM • Prof. Dr. Nuri YÜCE • Prof.
Dr. Hamza ZÜLFİKAR

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Doç. Dr. Bülent Gül

Türk Kültürü, hakemli yerel süreli yayındır.

Türk Kültürü’nde yayımlanan makalelerin tamamı veya bir kısmı yayımcının yazılı izni olmadan
herhangi bir yolla çoğaltılamaz. Yazıların fikri sorumluluğu ve imlâ tercihi yazarlarına aittir.

İletişim Adresi / Information Adress

Türk Kültürü

Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

Bahçelievler 7. Cad. 17. Sok. No. 38, 06490 Ankara / TÜRKİYE

Tel: (00 90 312) 2133100 Belgegeçer: (00 90 312) 2134135

Genel ağ: <http://www.turkkulturu.org.tr>

e-posta: turkkulturuergisi@gmail.com

Türk Kültürü 2011/1 Öncü Basımevi’nde (Kazımkarabekir Cad. 85/2 İskitler/ANKARA Tel: 3843120) basılmıştır.

Ankara <Bahar> 2011

Türk Kültürü'nden Merhaba,

Bu yıl, TKAE'nin kuruluşunun 50.nci yılıdır. Kuruluş yılımızı, mevcut şartlar ve imkânlar çerçevesinde, mütevazı bir tören ve sempozyum ile kutlamaya hazırlanıyoruz.

Sempozyumda, TKAE'ye emek vermiş, bilimsel çalışmaları ile akademik düzeyi diri tutmuş, idarecilikleri ile onun ayakta durmasını sağlamış ve hakkın rahmetine kavuşmuş üyelerimizi ve idarecilerimizi anmak, onların eserlerini bu vesileyle bir kez daha hatırlatmayı ve kendilerini anmayı bir görev diye düşünüyoruz. Konuşmacıları önceden belirlenmiş bu sempozyum ve 50.nci yıl kutlama töreni için tüm üyelerimiz ayrıca bilgilendirilecektir.

Türk Kültürü Dergisi, yeni yayın dönemine yeni bir bilimsel zemin olarak devam etmektedir. Bu sayımızda, yine değerli ve akademik düzeyi göz önünde tutularak seçilmiş araştırma ve inceleme yazılarından oluşmuş olarak karşınıza çıkmayı sürdürmektedir.

TKAE'ye vereceğiniz destek, kendi kültürünüze, onun bilimsel düzlemde incelenmesine vereceğiniz destek demektir. Türklerin kültür dünyası, bireylerin ve kurumların bu tür çalışmalar yapan kamu yararına çalışır kuruluşlara verdikleri destek ile anlaşılabilirlik kazanabilir.

TKAE, bu hizmeti 50 yıldır sürdüren ender kamu yararına çalışır akademik düzeyli kuruluşlardan biridir. Hamiyetperverleri, kendi kültür mirasımızı ortaya çıkarıp yaptığı akademik çalışmalarla tanıtmaya çalışan kamu yararına çalışır kuruluşları maddi olanakları çerçevesinde desteklemeye davet ediyorum. Gelecek, doğru ve yeterli düzeyde açıklanıp aydınlanan bir yol üzerinde yürür ise, insanları hedefine ulaştırabilir. Bu gerçeği hiçbir birey ve hiçbir yetkin kurum göz ardı edemez. Ederse ne olur, sorusunun cevabı dünya manzarası içinde vardır.

Gelecek sayıda buluşmak dileğiyle hoşça kalınız.

Dursun YILDIRIM

Editör

- **Türk Kültürü**, yılda iki kez yayınlanır.
- **Türk Kültürü**, hakemli bir yayındır. **Türk Kültürü**'nde yayınlanmak üzere gönderilen özgün makaleler, **YAYIN KURULU** tarafından incelendikten sonra konunun uzmanı iki hakem tarafından değerlendirilir.
- **Türk Kültürü**'ne gönderilen yazılar daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış olmalıdır. Derginin yayın dili Türkçe'dir. Yayın ilkelerine uygun olmak koşuluyla yabancı bilim adamlarının yazıları, İngilizce, Almanca, Fransızca veya Rusça yazılmış olabilir. Ancak Türkçe-İngilizce başlık, özet ve anahtar sözcükler yazıya eklenmelidir. Yabancı dilde yazılmış yazılara derginin hacmine göre % 30 civarında yer verilir.
- Yazılar, basılı üç kopya halinde ve disketiyle birlikte gönderilmelidir. Özel çeviri yazım işaretlerinin kullanıldığı yazılarda fontlar da (PC uyumlu) diskete yüklenmelidir.
- Makalenin yazarı, adını, soyadını, görev yaptığı kurumu ve akademik unvanını tam ve açık olarak belirtmeli, kendisiyle doğrudan iletişim kurulabilecek açık adres, telefon numarası ve elektronik posta adresini vermelidir.
- Yazıların başında kısa birer Türkçe ve İngilizce özet (en çok 100 sözcük) ile Türkçe ve İngilizce anahtar sözcükler (en çok 5 sözcük) bulunmalıdır (İtalik olarak ve Times 9 punto ile yazılmalıdır).
- Yazılar, Apple Mac Word 5.1 veya MS Word Windows 95 ve üstü programla, Times 10 puntuyla ve 1,5 satır aralığıyla yazılmalıdır. Paragraf başlarında tab tuşu, paragraf aralarında enter tuşu kullanılmamalıdır.
- Metin içinde göndermeler ad ve tarih ve/veya sayfa olarak parantez içinde belirtilmelidir. Örnek: (Tanpınar 1985) veya (Tanpınar 1985: 316). Üç satırdan az alıntılar satır arasında ve tirnak içinde, üç satırdan uzun alıntılar ise satırın sağından ve solundan birer santimetre içeride, blok halinde, 9 puntuyla, tek satır aralığıyla verilmelidir.
- Dipnotlar sayfa altında, numaralandırılarak verilmeli ve sadece açıklamalar için kullanılmalıdır.
- Makalenin sonunda yer alacak kaynakçada kitaplar (*koyu ve italik*) ve makaleler (dergi adı *koyu*, cilt Romen rakamıyla, sayı, üst üste iki nokta, sayfa numaraları) alfabetik sırayla ve şu düzenle verilmelidir:

AALTO, Pentti, (1992), "Kül-Tegin ar at bo / ultri", **Türk Kültürü Araştırmaları**, XXX, 1-2: 119-124.

ERGİN, Muharrem, (1991), *Osmanlıca Dersleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

JOHANSON, Lars (2002), "Türk Yazı Dillerinin ve Yazı Sistemlerinin Geçerliliğine Dair", (Çev.: Mustafa Uğurlu), **Türkbilim Türkoloji Araştırmaları**, 2002/4: 71-79.

WELLEK, R. ve A. WARREN, (1982), *Yazın Kuramı*, (Çev.: Y. Salman ve S. Karantay), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

- Bir yazarın birden fazla yayını kaynak gösterildiği takdirde yayınlar tarih sırasıyla, aynı yazarın aynı yıldaki yayınları ise (1985a), (1985b) şeklinde harf sırasıyla verilmelidir.
- Tezlerin hangi üniversitede yapıldığı ve hangi akademik dereceye (yüksek lisans/doktora...) yönelik olduğu belirtilmelidir.
- Yukarıda belirlenen yazım koşullarına uygun olmayan yazılar değerlendirmeye kesinlikle alınmayacaktır.

- **Türk Kültürü** is published twice a year.
- **Türk Kültürü** is a refereed publication. After original manuscripts are examined by Executive Board, they are peer-reviewed by two referees. The authors bear the full responsibility for their articles.
- Manuscripts must be originally sent to the board, but not to other journals simultaneously for publication or evaluation. The publication language of the issue is Turkish. However, English, German, French or Russian articles submitted by foreign authors can be considered for publication in proportion of 30% of issue on condition that they suit the submission guidelines of **Türk Kültürü**. The manuscripts must have a title, an abstract and also keywords both in Turkish and English.
- Manuscripts must be sent in three printed copies along with a CD. If any special fonts (suitable for PC) are used in manuscripts, they must be in the CD as well.
- The authors' names, last names and academic positions should be written. In addition; the full postal address, fax, telephone numbers and e-mail addresses of the author(s) who will check proofs and receive correspondence and offprints should also be included.
- Abstracts, not exceeding 100 words, must be written in both Turkish and English, and be followed by maximum 5 key words of each.
- Manuscripts must be written in Mac Word 5,1 or Ms Word Windows 95 or further versions (Pc compatible) with Times 10 point with 1,5 line spaced. Tab and enter key **must not be used** for paragraphs.
- Texts must follow in-text footnote system. In the text, author's name, date of publication, and page number must given in parentheses. If a source is cited many times, parentheses are given in stead of "ibid, idem, op. cit. etc." For example, (Tanpınar 1985) veya (Tanpınar 1985: 316). Quoted passages under three lines must be given between quotation marks. If quoted passage is over three lines, they must be given 1 cm margins from left and right sides of line as block with 9 point and odd line spaced.
- Additional information must be given on the same page as footnotes enumerated 1, 2, 3. Citations in them must follow the above guidelines.
- References must include only the cited sources and be given in an alphabetical order. Book names must be written **bold** and *italic*. Articles must be written (name of journal is **bold**, volume in Roman number, issue number, colon and page numbers) as below:

AALTO, Pentti, (1992), "Kül-Tegin är at bo / ultı", **Türk Kültürü Araştırmaları**, XXX, 1-2: 119-124.

ERGİN, Muharrem, (1991), *Osmanlıca Dersleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

JOHANSON, Lars (2002), "Türk Yazı Dillerinin ve Yazı Sistemlerinin Geçerliliğine Dair", (Çev.: Mustafa Uğurlu), **Türkbilgi Türkoloji Araştırmaları**, 2002/4: 71-79.

WELLEK, R. ve A. WARREN, (1982), *Yazın Kuramı*, (Çev.: Y. Salman ve S. Karantay), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- If more than one source of the same author is cited, they must be put in a chronological order from the earlier to the recent. Sources of the same years must be given letters as in "1985a, 1985b"
- The university and the academic degree (MA. or PH.) of an academic thesis must be given.
- Manuscripts **not prepared based on the directions above will not be taken into consideration** for publication in **Türk Kültürü**.

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Türk Kültürü'nden Merhaba / iii

YAZILAR / ARTICLES

Gülderen ÖZTÜRKER ÖZDEMİR

**Peyami Safa'nın 'Biz İnsanlar' Romanında Sosyal Meseleler / Some Social Problems in
Peyami Safa's Novel "Biz İnsanlar" (We, People)**
1-15

Murat KACIROĞLU

**II. Meşrutiyet'in İlânı Üzerine Yazılan Şiirler ve Âli Ekrem Bolayır'ın İttihâd Ve
Terakki Cemiyeti'ne İthâfen Yazdığı Bir Medhiye / Written Poetry on Declaration of
second constitutionalist period and Âli Ekrem
Bolayır by Written A Encomia Inscribe for Committee of Union and Progress**
17-30

Öznur ÖZDARICI

**Emin Bülent Serdaroğlu'nun Şiirlerinde Ferdî Temalar / Individual Themes In Emin
Bülent Serdaroğlu's Poems**
31-48

Aylın SEYMEN

**Multidimensionale Translation am Beispiel Von Untertiteln / Altyazı Kapsamında
Çok Amaçlı Çeviri**
49-58

M. Fatih KANTER

**Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi'nin Mutsuz Münzevisi: Ziya Osman Saba / The
Unhappy Solitary Man of Happy People's Photographer's Shop: Ziya Osman Saba**
59-64

Işılay Pınar ÖZLÜK

**Çırağan Eğlencelerinin Edebiyatımıza Yansımaları / The Reflections of Çırağan
Entertainments to Turkish Literature**
65-88

Fatih SAKALLI

**Feyyaz Kayacan'ın Tiyatroları: 'Mutlu Azınlık' / The Dramas by Feyyaz Kayacan:
"Mutlu Azınlık" ("Happy Minority")**
89-102

Muhammet KOÇAK

"Lern Mit Uns 1" Adlı Almanca Ders Kitabının Kültürlerarası Yaklaşım Bağlamında İncelenmesi / An Evaluation of The German Coursebook "Learn Mit Uns 1" In The Context of Intercultural Approach

103-114

Özlem KAYABAŞI

Ahmed Arif'in "Anadolu'ya Bakışı" / Ahmed Arif's View of Anatolia

115-124

Gamze ÖKSÜZ

Lermontov'dan Bir Türk Masalı: Âşık Garip / A Turkish Tale From Lermontov: Ashik Kerib

125-130

Hasan YÜREK

Abdülhâk Şinasi Hisar ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Fizikî İstanbul Algısına Dair Bazı Tespitler / Some Findings about Abdülhak Şinasi Hisar and Ahmet Hamdi Tanpınar's Physical Perception of Istanbul

131-138

ELEŞTİRİ VE TANITIMLAR/ REVIEWS

Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL

Kastamonu Kaynaklarında Erzurumlu Emrah (Eyüp Akman)

139-144

Mehmet ÇEVİK

En Uzun Asrın Edebiyatına Teorik Bir Yaklaşım (Mehmet Önal)

145-150

MESUT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ'NİN MUTSUZ
MÜNZEVİSİ:
ZİYA OSMAN SABA

M. Fatih KANTER
Ardahan Üniversitesi

Özet: Yedi Meşaleciler grubunun en genç üyesi olan Ziya Osman Saba, şiirin saf ve münzevi dünyasında yaşamıştır. Mizacına uygun şiirler yazan Saba'nın şiir yaşamını iki ana bölümde incelemek mümkündür: İlk dönem şiirlerini topladığı *Sebil ve Güvercinler* birinci dönemi; *Nefes Almak* ise ikinci dönemi oluşturur. Saba'nın şiirinin temel izlekleri onun iki kitabında paralellik gösterse de, ölüm ve yaşama sevinci izleklerinin düşünsel boyutta değişime uğradığı sezilir. Bu değişim şiirlerindeki imge dünyasına da yansır. Bu çalışmada Ziya Osman Saba'nın şiirlerindeki temel izlekler ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Ziya Osman Saba, münzevilik, ölüm, yaşama sevinci

"The Unhappy Solitary Man of Happy People's Photographer's Shop: Ziya Osman Saba"

Abstract: The youngest member of "Yedi Meşaleciler" literary trend ("Seven Torchbearers") in Turkish Literature, Ziya Osman Saba lived in the pure and solitude of the world of poetry. It is possible to examine the poetic life of the poet, who wrote poems compatible with his own personality, in two main parts: "*Sebil ve Güvercinler*", in which he collected his first period poems constituted his first period in poetry, and "*Nefes Almak*" belongs to his second period of poetry. The main themes of Saba's poetry were partly in parallel with each other in both of these books, yet it can be observed that the themes of "death" and "joy of life" have undergone transformation in his mental world. This transformation is also reflected in the imagery of the poems. In this study, the main themes in Ziya Osman Saba's poetry will be analysed.

Key words: Ziya Osman Saba, solitude, death, joy of life

Ziya Osman Saba'nın şiirleri, ilk zamanlar Servet-i Fünun sanatçıları ve Fransız sembolistleri etrafında şekillenirken bir süre sonra neredeyse Yunus Emre'nin, tasavvuf anlayışına yaklaşan tarza bürünür. Saba'nın şiir hakkındaki genel görüşü ise şöyledir: "Şiirin birtakım edebî temaları vardır. Her şair nihayet bir insan olmak itibarıyla içinde duyacağı aşk, ölüm korkusu vs. gibi temaları işleyecektir. Şiirin içtimaileşmesine tamamiyle muhalif olduğum sanılmasın. Şair içtimai dertlerini de, ama kendi süzgecinden geçirdikten sonra ve geçirebildiği takdirde söylemelidir ve söyleyecektir." (Onger: 1970, 749) Şiirin belirli temalar etrafında şairin süzgecinden geçirildikten sonra okura sunulması taraftarı olan şair Sizler İçin adlı şiirinde ise şiirini halka adadığını vurgular:

Sizler okuyasınız diye bütün bu yazdıklarım,
Bu kelimeleri yanyana,
Satırları alt alta getirmem,
Geçip karşısına sonra
Ya kahrolmam, ya sevinmem,
Sizler için bütün didinmem...

Ziya Osman Saba'nın şiirleri tematik olarak sınıflandırıldığında ağırlıklı olarak geçmişe özlem, ölüm, yaşama sevinci, mutluluk özlemi gibi izleklerin ağırlık kazandığı görülür. Geçmişe özlem izleği; aslında yaşam ile ölüm arasındaki diyalektiği algılamaya çalışan ve kendini sürekli geçmişe yönlendiren bir imge dizgesi biçiminde kurgulanır:

“Açılın açılın tekrar
Çocuk dizlerimdeki yaralar
Hepiniz benimsiniz:
Mektebim, sınıflarım, oturduğum sıralar...”

Geçmiş özleminin, “*çocuk dizlerindeki yara*” ile ilintilenmesi “yayılgan/gelegen imgeye” (Korkmaz 2002: 276) örnek olarak verilebilir. Zira çocukluk dönemi fiziksel anlamda insanın dizlerindeki yaraların eksik olmadığı bir dönemdir. Bu yaraların her biri ise kendi içerisinde bir anıyı barındırır. Yara ve anılar arasındaki bu bağdaşım, zihinsel süreçteki geçmiş özlemini imlemektedir.

Geçmiş, yaşanan ve tüketilen bir ömrün geriye dönülemez oluşunun işaretidir aslında. Geriye dönülemez ve tekrar elde edilemez olan ise sürekli büyük bir özlemle anılır. “Sığındığı/kaçtığı veya geçmiş yaşantıları hatırladığı zamanlarda sürekli evin içerisinde olan şair, kitle kültüründen kaçarak, yaşanma anlam verecek bir yere geri dönmek ve sığınmak isteğindedir.” (Çonoğlu 2009: 495) Bu özlem Saba'nın şiirlerinde çocukluk yıllarına atfedilerek dile getirilir;

“Nasıl anmazsm o çocukluk günlerini!
Dalda bülbülü vardı, gökte beyaz bulutu”

Geçmiş, yaşamın sonlanacağı günün gelişinden gizli bir kaçış gibi algılanır. Bu kaçış Saba'da hem mutlu olma arzusunun ötelenmiş olması hem de yaşama olan bağlılık ile ilintilendirilebilir. Zira o “Yağmurlu Bir Günde” adlı şiirinde;

“O kadar istedi ki bir şeyi bugün içim,
Dedim kendi kendime: Bari çocuk olaydım
Bana bir camdan yine seyrettirseydi dadım
(...)
Son günümde olsaydım ufak, o kadar ufak
Ki yavaşça en tatlı bir masala dalarak,
Ve bir anne dizinde büsbütün uyusaydım.”

derken çocuk olma isteği anne özlemi ile bütünleştirilir. Fakat bu özlemlerin altında zamanın durdurulamaz oluşu gerçeğinden bunalan ve geçmişe yönelen bir ruh hali sezilir. Geçmiş ve şimdi arasındaki ince çizgiyi “*masal*” imgesiyle kuran şair, kaba realitenin sınırlarını kurmaca dünyanın içerisine sığarak/kaçarak zorlar.

Geçmiş sadece zamanın geçmesi olarak algılanmaz onun şiirlerinde. Geçmişle birlikte insanların ortak yaşam alanları, ortak kaderleri, mutlulukları, hüznüleri kısacası insanı insan yapan değerler geride kalmıştır. Anların yaşan(a)madan geride kalışı ise hüznüle dolu bir özlem duygusunu yansıtır. Ziya Osman Saba'nın Nefes Almak adlı kitabında yer alan “Misakımilli Sokağı No.37” adlı şiir bu durumu yansıtan bir eserdir:

“Ah, şimdi hâtıralar mahallesinde
Misakımilli sokağı No. 37
Orası bütün evler, bütün ömür içinde,
Mesut olduğumuz evdi.”

Misakımilli Sokağı ile simgeleştirilen yaşam, şairin geçmişte bıraktığı ama zamanın yutucu akıcılığında kaybolan mutluluğa özlem duyduğu yaşamdır. Zira şiirin son dizlerinde: “O sokağa ne zaman yolum düşse, bir ses:/ Günler geçti, geçti, geçti...der” biçiminde bir yaklaşımla zamanın durmadan yutan ve bunu da sürekli olarak insana hatırlatan yanı vurgulanmış olur.

Şiiri genellikle hüznüle birleştiren şairin ilk dönem şiirlerinde ağırlıklı tema ölümdür. Her şairin ölümü algılayış biçimi farklılık arz eder. Ziya Osman Saba'nın şiirlerinde ölüm, siyah ve sonsuz/ sınırsız bir boşluktan çok beyaz bir renk halinde görünür. Behçet Necatigil'in de vurguladığı gibi Ziya Osman Saba, “*hayatla ölümü iç içe yaşamış, beyaz şiirler şairidir.*” (Necatigil, 1957) Bunda hayranı olduğu Yunus Emre şiirinin etkisi fazlasıyla göze çarpar. Yunus'un ölümü alımlayışı ile bağdaşan şiirler kaleme alan şairin *Geç Kaldık* şiirinde “Koşup sana hesap vermeğe/ geç kaldık, Yarab, geç kaldık” söylemi bu doğrultudadır. Yine aynı tarzda yazdığı “Rabbim Nihayet Sana” adlı şiirinin son dizelerinde ölümü bir kavuşma günü olarak arzular:

“En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz.”

Sebil ve Güvercinleri yazdığı dönemde hayatının sıkıntılı geçmesi de onu ölüme yakın şiirler yazmaya yönlendirir. Aynı dönemde şiirler yazan samimi arkadaşı Cahit Sıtkı Tarancı da ölümü sıkça işleyen şiirler kaleme alır. Ancak bu iki samimi dostun ölüm karşısındaki tutumları şiirlerine farklı biçimlerde yansır. Cahit Sıtkı ölümün “*insanı bir nevi kuşatmış, parantezlemiş*” (Korkmaz, 2002: 224) olduğunu düşünürken Ziya Osman Saba'da ölüm, yaşanması gereken doğal bir olgu ve hatta Tanrı ile buluşmanın yoludur. Saba'nın şiirlerindeki ölüm ne Cahit Sıtkı'nın yaşama sımsıkı bağlanan insanın çığılığı ne de Necip Fazıl'ın şiirindeki trajik ve metafizik

bir sorgulama tarzında ele alınmıştır. Yine Behçet Necatigil'in dediği gibi "onun sesi hiçbir zaman çığlığa dönüşmedi, bir isyan ya da yergi olmadı." (Necatigil, 1957) bununla birlikte yer yer onun şiirlerinde Hamid tarzı bir sorgulama/merak izlenimi göze çarpar. Ölüm ile birlikte zihinde tasavvur edilmeye çalışılan boşluk, yokluk ve yaşam karşısındaki hiçlik imgelerine yansır. "Bir Ölünün Arkasından" adlı şiirindeki;

"Nasıl öldün?...
Nasıl öldü, Yarabbim, nasıl öleceğiz?
Hangi sonsuz geceler, iklimler geçeceğiz,"

dizeleriyle bilinmezlik karşısındaki merak ve hayret duyguları sezdirilir. Aslında her ölüm ya da ölüm korkusunun arkasında yaşama sevinci izleği yatmaktadır. Yaşam ve ölüm arasındaki çatışmanın farkına varan insanın şaşkınlığı Ziya Osman'ın şiirlerinde ölüm izleği ile birlikte sıklıkla işlenir:

"Ölüler, ölüler nerelerdesiniz?
Ölüler bir bilinmez yerdesiniz.
(...)
Ölüler, ölüler her yerdesiniz!"

Ziya Osman'ın şiirlerinde dikkat çeken bir diğer unsur ise Serveti Fünun etkisinde kaldığı dönemlerde bile sade dil ve akıcı üslup kullanmasıdır. "Sebil ve Güvercinler" şiirindeki o akıcı üslubun ardında mütevazı insanın ruh hali vardır. Ölümü işlediği bu şiirinde, okura ölümü hissettirecek, o acıyı yaşatacak duygu yükünün kaba realiteden uzak fakat var olan durumun "ölüm" kelimesini terennüm etmeden söylenecek en güzide dizeleridir:

En son şarkılarını dağıtarak rüzgâra,
Beyaz boyunlarını uzattılar taşlara...
Bir damla suya hasret gideceklermiş meğer.
/...../
Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar,
Hatırlatır uzayan dem çekişleri, rüzgâr.
Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler.

Ölümün gizemli yüzü, Saba'nın bazı şiirlerinde bir sükût ve büyü halinde bilinmezlikle özdeşleştirilerek sunulur. Ölümün bilin(e)meyen tarafları gizem algısı ile birlikte imgesel bir yapıya bürünür. Rüzgâr imgesel anlamda zamanın akışkanlığına işaret eder. Bu akışkanlık içerisinde ölüm gerçeği perde arkasında kendini gösterir. Yine aynı atılmama ile kaleme alınan Kuyular adlı şiirindeki;

"Sular beni çekiyor... Kuyular bana tuzak.
Kalbimi yavaş yavaş avucuna alarak,
Mehtaplı kuyularda şarkı söylüyor ölüm."

dizeleriyle ölümü metafizik bir duyuş tarzına doğru yaklaştırır. Su ve kuyu imgeleri durgunluk ve derinlik boyutunda birleşerek ölümü işaret eder. Zira “*su tözsel bir yokluktur. (...) kimi ruhlar için su umutsuzluğun maddesidir.*” (Bachelard 2006:107) Suların bireyi kendine doğru çeken yanı ile ölümün mehtaplı kuyularda şarkı söylemesi arasındaki bağdaşım *tuzak* sözcüğü ile derinlik kazanır. Akışkan olmayan ve statik olan su, insanı içsel bir derinlik haline büründürür. Buradaki *kuyu imgesi* bu statik yapının ve geçmişe özlemin varlığına işaret ederken karanlık, derinlik ve bilinmezlik taraflarıyla ölüme göndermede bulunur.

Ziya Osman Saba'nın ilk dönem şiirlerindeki ölüm teminin bireysel duygulardan hareketle topluma yönelen bir çizgide aksettiği görülür. Zira o “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi”nin münzevi adamıdır. Buradaki münzevilik tanımı belki onunla tam örtüşmez. Fakat Saba, insanların mutluluğunu kendi mutluluğu addederken bile bunu dışarıya yansıtmayı beceremeyecek bir mizaca sahiptir.

“Nefes Almak” ile başlayan süreçte ise Saba'nın şiirlerinde daha çok yaşama dair izler bulmak mümkündür. Elbette yine şiirinde ölüm temi işlenmektedir. Fakat bu kez ölümün ardı yaşama sevgisi bağı ile güçlendirilmiştir. Bununla birlikte vurgulanması gereken önemli nokta onun mistik bir duruşa sahip olduğudur. Tasavvufun iliklerine kadar sinmiş olduğu bir toplumun müntesibi olan şair, büyüdüğü toprakların mistik şarkısına kulak vermeyi ihmal etmez. Yarattığı Yaratan'dan ötürü seven Yunus'tan aldığı ilhamla kainata bakar ve bu bağlamda “*vaktin çocuğu*” gibi kıymet biçer her nefese:

Ah, bütün sevdiklerim, her şey, herkes...
Anlıyorum, birbirinden mukaddes,
Alıp verdiğim her nefes.

dizelerinde şairin yaşama karşı duruşu değişmiş görünür. Bu değişimin temelinde İkinci evliliği ve mutlu bir hayata adım atması gelmektedir. Hayatın güzelliklerini yeni fark etmiş ya da yıllardır uykudaymış da uyanmış gibi yaşama sınımsız bağlanma isteği şiirlerinde birdenbire kendini gösterir. Denizler aşırı adlı şiirinde

Avrupa, Amerika, Asya, Avustralya...
Yaşamak, yaşamak ey dünya!
Sana doya doya...

derken bu coşkunun içine sığmadığı görülür. “Nefes Almak” kitabında yer alan Mesut Olmak Vardır, İstanbul, Bir Yer Düşünüyorum, Hayal Ülke, Şu Güzel Gün gibi şiirlerinde kendi mutluluğuyla birlikte tüm insanların mutluluğunu hayal eden ve arzulayan dizeler yer alır. Özellikle yaşamın baharındaki çocuklar için yazdığı “Patik Yap Kunduracı” ile bu duygunun zirvesine ulaşır.

“Patik yap, kunduracı, bol bol patik;
Bebelere için ilk adımları atacak

Çocuklar için, koşacak oynayacak...

/...../

Tabutçu, ölçünü büyük tut, büyük!

Çocukların öldüğünü istemem..”

Yaşama sevincinin coşkun yansıması olan bu şiire rağmen ilk dönem şiirlerinde karşımıza çıkan ölümün beyaz yüzü de yer yer kendini gösterir. Ölümü büyük bir tevekkülle karşılayan şairin Yunus Emre'den ödünçlediği bu tavrı hayat felsefesi olmuştur.

Sonuç

Yaşamın şair ruhlar üzerindeki etkisi ve algısı sıradan bireylerden farklıdır. Ziya Osman Saba da kendine özgü bir ruh dünyasının kapılarını içsel buhranlar ve çatışmalar ile birlikte şiirine yansıtır. Genel anlamda yaşamın sıradan insanlara verdiği/sunduğu imkanları kabullenirken özelde sürekli bir arayış içerisindedir. Bunun en güzel kanıtı ise Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi adlı hikayesidir. Onun bu hikayesindeki temel izlek şiirlerinde de sıklıkla görülür. Hikayede sıradan insanların saadetini içten içe kıskanan kahramanın ben de mesut bir halde fotoğraf çekirmeliyim arzusu gözler önüne serilir. Fakat hikâyenin sonunda fotoğrafçı; “*Beyim, mâzur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim*” der. İşte bu söz Ziya Osman Saba'nın sadece bir hikaye kahramanının değil bizzat kendisinin yaşam karşısındaki duruşunu ortaya çıkarır. O, iç dünyasının derinliklerinde yaşamı sorgulayan, geçmişe ateşin bir özlemle bağlı olan, mutluluğu arayan ama ölüm gerçeğini hiç aklından çıkaramayan münzevî bir şairdir.

Kaynaklar

- BACHELARD, Gaston, (2006), *Su ve Düşler*, (Çev. Olcay Kunal), İstanbul: YKY.
- ÇONOĞLU, Salim, (2009) “Ziya Osman Saba'nın Yurdu: Ev”, *Turkish Studies*, Volume 4/3: 492-511.
- KORKMAZ, Ramazan, (2002), *İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*, Ankara: Akçağ Yay.
- MİYASOĞLU, Mustafa, (1999), *Ziya Osman Saba*, Ankara: Akçağ Yay.
- NECATİGİL, Behçet, (1957), “Ziya Osman Saba”, *Varlık*, s.448, 15 Şubat 1957.
- ÖNGER, Fahir, (1970), “Ziya Osman Saba Sanatını Açıkıyor”, *Varlık*, s. 749, 1 Şubat 1970.